

2017-03-22

Till
Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

**Yttrande på Parlamentariska landsbygdskommitténs slutbetänkande SOU 2017:1
(dnr N2017/00222/HL)**

Norrbottnens Kommuner är en intresseorganisation och ägs gemensamt av de fjorton kommunerna i Norrbotten. Norrbottens Kommuner avger följande yttrande.

Ärendebeskrivning

I juni 2015 tillsatte regeringen en parlamentarisk Landsbygdskommitté med uppdrag att ta fram en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder. I mars 2016 presenterade kommittén delbetänkandet *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder – landsbygdernas utveckling, möjligheter och utmaningar* (SOU 2016:26). Inför slutbetänkandet har kommittén haft en bred dialog med olika intressenter samt genomfört 14 dialogmöten runtom i Sverige. Kommitténs slutbetänkande *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd* (SOU 2017:1) innehåller 75 förslag som tillsammans lägger grunden för ett mer sammanhållet Sverige.

Yttrande

Norrbottnens Kommuner instämmer i landsbygdskommitténs uppfattning om att det finns goda möjligheter och förutsättningar till utveckling på landsbygden. Norrbotten, som till större delen utgörs av landsbygd och glesbygd, har samtidigt stora utmaningar med en åldrande befolkning, begränsad arbetsmarknad, långt till marknaden, etc. Det är bra att landsbygdskommittén synliggjort problematiken med den tudelning som skett mellan stad och land samt börjat debattera bristen på en sammanhållen politik för hela landet. Däremot saknas i utredningen en nyanserad bild av centraliseringspolitikens mekanismer där idag effekterna fått genomslag på nationell, regional och lokal nivå. Vi politiker delar inte heller slutsatserna i landsbygdskommitténs slutbetänkande som utgår från en problematisk uppdelning av landsbygdspolitik och regional tillväxtpolitik. Det är förödande för en liten nation som Sverige att dela in politikområden i olika stuprör då det handlar om en sammanhållen regional tillväxtpolitik vilken utgår från EU:s sammanhållningspolitik.

Som förtroendevalda anser vi att betänkandet saknar ett bredare perspektiv med utgångspunkt i regional tillväxtpolitik. Landsbygdens utmaningar och möjligheter utgör en betydelsefull del i de regionala utvecklingsstrategierna som arbetas fram genom brett partnerskap i de olika regionerna. Norrbotten består till större del av landsbygd och glesbygd vilka tillväxtförutsättningar innefattas i vår regionala utvecklingsstrategi. I slutbetänkandet tydliggörs att landsbygdsutveckling är en statlig angelägenhet snarare än en del i det regionala utvecklingsuppdraget vilket skapar otydlighet kring ansvar och roller på regional nivå. Vi politiker anser att det saknas ett resonemang om behovet av utvecklad samverkan mellan politiska nivåer kopplat till statens uppdrag på regional och lokal nivå.

Globalisering, klimatförändringar och digitalisering påverkar oss alla oberoende var vi bor i landet och här anser Norrbottens Kommuner att det i slutbetänkandet saknas en mer omfattande omvärldsanalys hur Sverige och de medborgare som bor och verkar utanför de tre storstäderna påverkas samt vilka nya möjligheter till utveckling och tillväxt det kan ge. Vi anser inte att det gynnar landsbygdens utveckling att instifta ett särskilt forsknings/innovationsinstitut med fokus på landsbygden som riskerar att bli ett forskningsmässigt B-lag. Det tar mycket lång tid att utveckla och bygga en forskningsmiljö som står sig i en global konkurrens. Snarare kan man "öronmärka" forskningsmedel hos de etablerade forskningsfonderna och låta hela forskarsamhället vara med och konkurrera om dessa och bidra till kunskapsutveckling inom landsbygdsområdet.

Digitaliseringen ger möjligheter både för företag och medborgare att få tillgång till bättre service. Det är viktigt att uppmärksamma att platsbaserad service inte alltid är bästa lösningen för ökad tillgänglighet och bra kvalitet på välfärdstjänster. Här anser vi politiker att resonemanget i betänkandet bygger för mycket på tidigare traditionell landsbygdspolitik, istället för att inrikta sig på framtiden och dess möjligheter med nya digitala lösningar. Exempelvis som att bedriva studier hemifrån ut i världen, vård på distans hemifrån och företagens möjligheter till att nå internationella marknader för fler affärer. Poängen med digitalisering och investeringar i bredband är ju att den rumsliga dimensionen får mindre betydelse. Samverkan behöver inte längre ske mellan orter som ligger nära varandra, snarare tvärtom ökar urvalet av potentiella samarbetspartners genom att det inte längre spelar någon roll om vi samverkar med orter som ligger långt ifrån snarare än nära inpå.

En absolut förutsättning för en attraktiv landsbygd och glesbygd är tillgång till infrastruktur och bredband med hög överföringskapacitet. Det är statens ansvar att avsätta resurser för ett digitalt uppkopplat Sverige och erbjuda god tillgänglighet i form av grundläggande samhällsservice och information. Tillgång till kommersiell service som exempelvis post och bank/betal tjänster, krävs för en livskraftig landsbygd där bärkraftiga företag kan verka och människor kan leva och bo.

Ett fungerande transportsystem med bra kommunikationer är också nödvändiga för medborgarnas möjligheter att pendla till arbete, tillgänglighet till dagligvaror samt företagens behov att nå marknaden med sina produkter. Bra kommunikationer är ett måste för boende i landsbygden och är av största betydelse för att landsbygden ska kunna utvecklas. Därför ser Norrbottens Kommuner med största allvar på den utveckling som Trafikverket driver gentemot kommunerna med syftet att statliga vägar ska övergå till det kommunala vägnätet och därmed överförs ansvaret och kostnaderna till kommunerna. Vi politiker tar kraftfullt avstånd från Trafikverkets agerande och menar att det är tvärtemot intentionerna i landsbygdskommitténs slutbetänkande om statens ansvar och transportpolitikens övergripande mål.

En annan problematik är de enskilda vägarna och vägsamfälligheter där en åldrande befolkning och avfolkning gör att systemet inte fungerar. Förslaget att enskilda vägar ska behandlas i länstransportplanen löser inte ansvaret för enskilda vägars funktionalitet om endast ett fåtal äldre bor kvar. Därför föreslår Norrbottens Kommuner att Trafikverket tar över ansvaret så att staten kan säkerställa samhällsservice för medborgare på landsbygden.

Förslaget i slutbetänkandet, om att länsstyrelsen ska ges i uppdrag att redovisa behov och investeringar till länsplanerna samt att Trafikverket ska ange specifika objekt och åtgärder som ska prioriteras på regional nivå, skapar otydliga roller samt fråntar de folkvalda länsplaneupprättarna deras beslutsrätt.

Vi politiker menar att det bra att kommittén föreslår att regeringen bedömer vilka konsekvenser en förändring av skatter, avgifter och avdrag inom transportpolitiska området får för person- och godstransporterna i landsbygden. Vidare anser vi att det är bra att regeringen tillsatt en utredare som ser över samordning av persontransporter på landsbygden där olika lagstiftningar och huvudmän försvårar. Här ser vi att samordning även kan ske med mindre godstransporter för kostnadseffektivitet, miljövinster och kapacitetsutnyttjande.

Fokus i slutbetänkandet är på utveckling genom kunskap och innovationer vilket vi anser är mycket bra. Landsbygdens har stora utvecklingsmöjligheter genom smart specialisering. Kommitténs 75 förslag är intressanta och en del av dem kan göra skillnad men bristen på ordentliga konsekvensanalyser avseende förväntade effekter och finansiering gör att flera av åtgärderna inte är realistiska att genomföra. Vi menar att definitionen av landsbygd och glesbygd i olika geografier är för generella och att det saknas framåtsyftande lösningar utifrån olika förutsättningar.

De flesta kommuner kämpar idag med att upprätthålla en grundläggande välfärd. Inom kommunsektorn jagar vi politiker kostnader för att kunna leverera uppdragen inom skola, vård och omsorg. Knappa resurser innebär ofta att vi tvingas till centraliseringar av verksamhet. Äldreomsorgen koncentreras till centralorten och det finns många exempel på att byaskolor läggs ner då elevunderlaget sjunker under en magisk gräns. Följden blir en successiv utarmning av periferin som en konsekvens av resursbrist och här är nog den största utmaningen avseende avlövningsen av svensk landsbygd. Vi politiker menar att de "nödhjälp paket" som lanseras helt missar poängen med den tredelade centraliseringstendens som finns lokalt, regionalt och nationellt vilket utredningen helt och hållet missar.

De särskilda åtgärder som är riktade till 23 kommuner kan i viss mån förbättra deras möjligheter vilket vi politiker anser positivt. De riktade näringspolitiska och tillväxtfrämjande åtgärder i dessa kommuner kan ge effekt och förhoppningsvis öka tillgången på utbildad arbetskraft, ge fler bärkraftiga företag och ökad sysselsättning.

Samtidigt anser Norrbottens Kommuner att de särskilda riktade paketen vilka utgår från kommungränsen som minsta gemensamma nämnare skapar begränsningar. Det löser inte liknande utmaningar i grannkommuner med samma glesbygdspenomen som en begränsad arbetsmarknad, hög arbetslöshet, ingen branschbredd inom näringslivet och svårigheter att rekrytera högre utbildad personal. Här anser vi politiker att det saknas en djupare analys och mer genomarbetade förslag på åtgärder utifrån olika parametrar som kan skapa synergieffekter över kommungränser. Utmaningen som fler kommuner har kräver en ansvarsfull politik som ser till hela regionens behov och möjligheter.

Ett exempel på brister är förslaget om avskrivning av studieskulder där det finns flera oklarheter. De flesta mindre kommuner i norra Sverige har problem med att rekrytera högutbildad personal inom olika sektorer vilket inte löses genom avskrivning av studieskulder som är riktade till vissa kommuner. För det första vilka kategorier ska omfattas av erbjudandet, är det exempelvis bristutbildningar inom offentlig sektor eller omfattar de samtliga med högre utbildning som skriver sig i en av de utpekade kommunerna och därigenom enkelt blir av med en besvärande studieskuld.

Omlokalisering av statliga myndigheter/jobb är en möjlighet till förbättrad statlig service och ökad sysselsättning. Vi politiker menar att staten noggrant bör analysera vilka statliga jobb som är en grundservice och ska finnas i varje kommun. Här har staten ett ansvar att återföra statliga jobb, som försvunnit i och med centralisering, samt en skyldighet att erbjuda viss samhällsservice till samtliga medborgare. Tyvärr innebär detta inte en särskilt stor effekt på den lokala arbetsmarknaden.

Som förtroendevalda ser vi mycket positivt på förslaget gällande omlokalisering av myndigheter eller del av myndighet vilket är betydelsefullt för sysselsättning i kommuner och regioner och gynnar regional och lokal tillväxt. Däremot saknas i slutbetänkande tankar som handlar om hur delar av en myndighetsutövning vilken omfattar hela landet kan förläggas till mindre orter. Detta är ett exempel på smart specialisering genom att man lokalt kan utveckla en specialistkompetens som tjänar stora delar av landet vilket görs genom att nyttja digitala möjligheter lokalt. Norrbottens Kommuner vill se mycket mer av denna form av smart nyttjande av lokal kompetens som gagnar nationella åtaganden och möjliggör en omlokalisering av del av en myndighet även till mindre kommuner.

Vi politiker delar kommitténs uppfattning om att det är nödvändigt med en översyn av det kommunala utjämningsystemet och de specialdestinerade statsbidragen. Det är en rättvisefråga och

idag har små kommuner inte resurser att söka och nyttja de specialdestinerade statsbidragen. De generella statsbidragen ger kommunerna möjlighet att nyttja dessa mer effektivt och utifrån deras reella behov uppnå bättre resultat.

Bostadsförsörjning har de senaste åren inte endast blivit en utmaning för större kommuner utan även för flera mindre kommuner vilket påverkar inflyttning och möjligheten till rekrytering av arbetskraft. Här behöver staten skyndsamt utreda möjligheten till införandet av särskilda landsbygdslån för byggande av olika boendeformer eftersom marknaden inte fungerar, speciellt i mindre kommuner. Det är även viktigt att titta över de begränsningar avseende riksintressen och strandskydd som finns för byggande och utveckling i landsbygden. Tillgång till bostäder och goda livsvillkor ökar landsbygdens attraktionskraft och är en förutsättning för ökad inflyttning.

Med hänvisning till slutsatser i enlighet med OECD:s studier av Sveriges flernivåstyre och landsbygdsutveckling 2010 med uppföljning 2017, samt den territoriella utvärderingen av Northern Sparsely Populated Areas (NSPA) 2017 vill vi politiker lyfta behovet av utvecklad samverkan mellan nationell sektorpolitik och regional utvecklingspolitik. OECD:s rekommendation till Sverige är att bättre anpassa nationell sektorpolitik till regional utvecklingspolitik utifrån varje regions särskilda förutsättningar och möjligheter, som finns beskrivna och förtydligade i regionala utvecklingsstrategier. OECD slår även fast att framtidens utmaning är att utveckla produkter och tjänster genom smart specialisering hos små och medelstora företag. Rapporten pekar också på skillnaderna mellan de mindre kommunerna och större städer/kommuner med deras större tillväxtpotential utifrån tillgång till framför allt sjukvård, forskning och IT-utveckling. Det är viktigt att hitta sätt att knyta samman städerna och omgivande landet.

Sammanfattningsvis anser Norrbottens Kommuner att ansatsen i landsbygdskommitténs slutbetänkande om en sammanhållen politik för stad och land är positivt men synen på lösningar på landsbygdens utmaningar är för traditionell. Istället riskerar en uppdelning av regional tillväxtpolitik och landsbygdspolitik öka polariseringen mellan stad och land. Kommitténs förslag kan komma att skapa stora förväntningar i många kommuner och regioner där satsningar inte alltid är realistiska och genomförbara. Det saknas mer framtidssyftande analyser om landsbygdens möjligheter med attraktiva boendemiljöer och livsbetingelser som gör att människor väljer att bo, leva och verka där och vilka krav det innebär för en statlig politik.

Som kommunala företrädare saknar vi även i betänkandet möjligheter till samverkanslösningar genom att kunna nyttja digitaliseringen för att klara vårt uppdrag. Ett exempel är begränsningen i lagstiftningen till att bedriva distansundervisning inom skolan. Vi politiker efterlyser mer möjligheter till mellankommunal samverkan genom att staten ger oss kommuner förutsättningar till flexibla lösningar utan en massa byråkratiskt krångel. Slutligen är vår uppfattning att landsbygdspolitiken måste vara integrerad i den regionala tillväxtpolitiken där ansvaret ligger på folkvalda och kräver samverkan mellan flera politiska nivåer.

Niklas Nordström

Vice Ordförande i

Norrbottens Kommuner

niklas.nordstrom@lulea.se